

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 874

van **CATHY COUDYSER**

datum: 9 juni 2022

aan **ZUHAL DEMIR**

VLAAMS MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

Kastelen- en tuinennetwerk - Stand van zaken (2)

In antwoord op mijn schriftelijke vraag nr. 233 van 8 december 2021 verduidelijkte de minister dat Toerisme Vlaanderen aan een strategische visie rond het Vlaamse kastelennetwerk werkt en dat deze strategische visie in het tweede kwartaal van 2022 zou worden voorgesteld. Daarnaast gaf ze ook aan dat Toerisme Vlaanderen een lijst heeft samengesteld van potentieel interessante kastelen in Vlaanderen (bestaande uit zowel sites in publiek als in privaat bezit) maar dat het op dat moment nog te vroeg was om te vermelden welke concrete kastelen op deze lijst opgenomen staan. Tot slot deelde de minister mee dat ook de timing voor het organiseren van de aangekondigde proeftuinen voor kastelen en historische tuinen onderdeel zou uitmaken van deze strategische visie.

1. Hoever staat Toerisme Vlaanderen met de uitwerking van de vooropgestelde strategische visie voor het Vlaamse kastelen- en tuinennetwerk? Kan de minister de grote lijnen van deze strategische visie uiteenzetten, met inbegrip van het concrete opzet en bijbehorende timing van de geplande proeftuinen?
2. Kan de minister intussen meer duidelijkheid scheppen over alle kasteelsites die opgenomen staan op de lijst die het agentschap heeft opgemaakt van potentieel interessante sites?
3. Hoe wil de minister het netwerk concreet vormgeven? Welke ondersteuning zal het agentschap eraan bieden en wat wordt er concreet van inbreng verwacht vanwege de (eigenaar van de) sites zelf?
4. Welke andere partners (zowel publieke als private) heeft/zal Toerisme Vlaanderen bij de voorbereiding/realisatie van dit kastelen- en tuinennetwerk betrokken/betrekken? Kan de minister verduidelijken welke afspraken naar taakverdeling het agentschap het meest wenselijk acht? Zal Toerisme Vlaanderen zelf de trekkersrol op zich nemen dan wel de lead aan een andere partner overlaten?
5. Kan de minister een update aanreiken m.b.t. de voortgang van de herbestemmingsoefening die bezig is voor elk van de drie kastelen in bezit van Toerisme Vlaanderen (Rubenskasteel in Elewijt, het Kasteel van Poeke en het Kasteel van Leut)? Graag volgende informatie per kasteel:
 - a) Overzicht van alle partners (zowel private als publieke) die betrokken zijn in de lopende herbestemmingsoefening.
 - b) De concrete acties of initiatieven die Toerisme Vlaanderen in de eerste helft van 2022 heeft opgezet.

- c) De concrete acties of initiatieven die de andere Vlaamse agentschappen (in het bijzonder Onroerend Erfgoed, Natuur en Bos (ANB), Vlaamse Landmaatschappij (VLM), De Vlaamse Waterweg (DVW), departement Cultuur, departement Ruimte of Herita) het voorbije halfjaar hebben ondernomen.
 - d) Verdere stappen of acties die gepland zijn in de tweede helft van 2022.
 - e) Op tafel liggende potentiële samenwerkingsformule(s) en daaraan gekoppelde ontwikkelingskosten.
6. Kan de minister verduidelijken welke rol Toerisme Vlaanderen weggelegd ziet voor de kasteelsites die onderdeel uitmaken van hefboomprojecten uit de vorige legislatuur in dit netwerk en in welke mate er in het kader daarvan nog bijkomende investeringen of acties op de desbetreffende kasteelsite(s) vereist zijn?
- a) Plantentuin: Kasteel van Meise en Kasteel van Bouchout.
 - b) Van Steen tot Steen langs de Schelde: kasteelsites van Laarne, Bornem en Wissekerke.
 - c) Zoniënwoud: Kasteel van Groenendaal.

ANTWOORD

op vraag nr. 874 van 9 juni 2022

van **CATHY COUDYSER**

1. De opmaak van het strategisch plan bevindt zich momenteel in een laatste fase. Om te komen tot dit strategisch plan werd werk gemaakt van uitgebreid onderzoek en overleg met de sector. Zo werd er onder meer een potentieelinschatting gemaakt, een aanbodsanalyse en een benchmark onderzoek. Verder werd in juni ook een participatieve sessie georganiseerd met publieke en private eigenaars. In september volgt nog een sessie met beleidsmakers waarna het plan definitief wordt opgeleverd.

Ik geef alvast enkele krijtlijnen mee van het voorliggende voorstel:

□ **Situering**

Vlaanderen beschikt over een bijzonder groot aanbod van kastelen en historische landhuizen, maar tot op heden hebben we vanuit Toerisme Vlaanderen dit erfgoed nog nooit internationaal uitgespeeld. De verhaallijn 'kastelen en tuinen' biedt een groot (groeit) potentieel zowel voor de bezoeker als de bewoner. De bekendheid van het (toeristische) aanbod blijkt hierin een belangrijke uitdaging te vormen om dit potentieel te benutten.

De meerwaarde bij het inzetten op de ontwikkeling van de verhaallijn 'kastelen en tuinen' gaat echter verder dan enkel het aantrekken van bezoekers. De maatschappelijke meerwaarde bij de ontwikkeling van kasteelsites is bijzonder divers en impactvol, waardoor de verdere uitwerking van deze verhaallijn heel wat kansen biedt voor de Reizen naar morgen strategie van Toerisme Vlaanderen. Investerings in dit type van erfgoed kunnen een belangrijke hefboom bieden voor de omgeving, niet louter op het vlak van toeristische ontwikkeling, maar ook wat betreft vrijwaring van het landschap en het stimuleren van ondernemerschap en innovatie.

□ **Uitdagingen**

Kastelen in Vlaanderen staan voor heel wat uitdagingen zowel rond het voortbestaan en behoud van het erfgoed als meer specifiek betreffende de toeristische kansen die dit type erfgoed biedt. Het maken van keuzes en het bepalen van prioriteiten is dus belangrijk bij het opzetten van de nieuwe werking. Inzetten op een gerichte kwaliteitsopshaling van de bezoekersbeleving aan de hand van verschillende initiatieven zal stapsgewijs worden opgezet. In een eerste fase geven we prioriteit aan het opstarten van gerichte communicatie en promotie. Hier zijn de grootste winsten te boeken en ook de kasteel-eigenaren zelf zijn hier sterk vragende partij. We werken dus in twee snelheden, we zetten duurzame initiatieven op ter bevordering van de bezoekerservaring, maar starten de promotie van het huidige kwalitatieve aanbod reeds op. Dit is nodig, want het opbouwen van een reputatie is een lange termijn investering en vraagt langdurige investeringen. Daarnaast is er een duidelijke nood aan afstemming op beleidsniveau rond het wettelijk kader van landgoederen en regelgeving.

□ Ambities

We willen tegen 2030 een Vlaanderenbreed netwerk uitbouwen van sterke kasteelsites met tuinen met internationale uitstraling. Een netwerk waar bezoekers diverse kwalitatieve en betekenisvolle activiteiten kunnen ervaren en waar plekhouders, lokale bewoners en ondernemers op een evenwichtige manier wel bij varen. Met een werking rond de verhaallijn 'kastelen en tuinen' heeft Toerisme Vlaanderen de ambitie om structurele ontwikkelingen te genereren op niveau van individuele sites, maar ook om Vlaanderenbrede initiatieven op te zetten met duurzame effecten voor Vlaanderen als toeristische bestemming. We willen hierbij maximaal vertrekken van bestaande initiatieven en netwerken en deze ondersteunen. Waar nodig zetten we nieuwe zaken op.

□ Proeftuinen

Uit de opmaak van de strategie en de participatieve sessie met kasteel-eigenaars blijkt dat meer diepgaand onderzoek nodig is rond de toeristische valorisatie van het kastelen erfgoed. Er wordt momenteel bekeken of het opzetten van een proeftuin hiervoor de juiste methode is. De resultaten van dit onderzoekstraject zullen worden opgeleverd tegen de zomer van 2023.

2. Het aantal kastelen in Vlaanderen is bijzonder groot, om met voldoende focus aan de slag te gaan en onze inspanningen maximaal als hefboom te laten renderen voor het kastelenaanbod in Vlaanderen introduceren we selectiecriteria. Deze criteria vormen een leidraad voor de werking van Toerisme Vlaanderen. Kastelen die voldoen aan deze criteria kunnen een beroep doen op het (toekomstige)instrumentarium van Toerisme Vlaanderen en komen in aanmerking voor internationale promotie. De criteria werden gekozen in lijn met de USP's en de positionering enerzijds en de vooropgestelde doelstellingen voor de verhaallijn anderzijds. Bij het afronden van de strategische nota zal een eerste selectie worden uitgewerkt in functie van de opstart van de communicatie en promotie die opstart in 2023.
3. Voor de vormgeving van het netwerk willen we rekening houden met de al bestaande kastelennetwerken in Vlaanderen en deze initiatieven verder ondersteuning bieden. Het netwerk mag geen doel op zich zijn, maar moet een middel zijn ter ondersteuning van de Vlaamse landgoederen. Op basis van gesprekken met de belangrijkste stakeholders werken we dit concept verder uit zodat het een breed gedragen instrument wordt. Het netwerk zal organisch groeien in functie van concrete noden bij de eigenaars. Gezamenlijke toeristische promotie van het bestaande aanbod vormt hierbij een eerste focus.
4. De voornaamste inhoudelijke partner is Futures Through Design, het onderzoekscentrum van de HOGent. Met hen is een samenwerkingsovereenkomst afgesloten. Zij hebben de nodige expertise in huis, zoals blijkt uit het Europees project Innocastle, dat mee aan de basis ligt van het Onroerend Erfgoed Richtplan landgoederen. Daarnaast werden er interviews afgenomen, prospecties georganiseerd, etc. Er werd met de belangrijkste stakeholders samengezeten en vervolgspraken staan nog op de agenda. Zo organiseerde Toerisme Vlaanderen op 2 juni een expertensessie waarbij zowel de landgoedwereld (private en publieke beheerders en eigenaars) als relevante toeristische actoren werden uitgenodigd. In een volgende fase wordt er samengezeten met beleidsmakers over verschillende beleidsdomeinen heen om synergiën en samenwerkingen te bewerkstelligen.

Toerisme Vlaanderen ziet zichzelf als de trekker voor dit toeristische project, maar door de complexiteit van de materie die verder reikt dan toerisme zelf, is het essentieel om een goede samenwerking met de andere relevante beleidsdomeinen te bewerkstelligen. Een project als dit bestaat uit meerdere fases, waarbij bij elk

onderdeel gekeken moet worden naar de juiste partners en samenwerkingen, zowel binnen de publieke als private sector.

5.

a)

☐ **Kasteel van Leut**

- Publieke partners: Gemeente Maasmechelen, Vlaamse Landmaatschappij (VLM), Regionaal Landschap Kempen en Maasland, agentschap Onroerend Erfgoed, agentschap Natuur & Bos
- Private partners: Levuur (Participatietraject)

☐ **Kasteel van Poeke**

- Publieke partners, betrokken via een ambtelijke overleggroep (de regiekamer): Toerisme Meetjesland, Westtoer (Brugse Ommeland), Agentschap Onroerend Erfgoed, Team Vlaams Bouwmeester, Vlaamse Landmaatschappij, gemeentes Aalter en Ruiselede, Vlaamse Milieumaatschappij, Departement Omgeving, Agentschap Natuur en Bos, Dept. Omgeving en Mobiliteit, Het Facilitair Bedrijf
- Private partners: Erfgoed en Visie (bouwhistorisch en herbestemmend onderzoek); Levuur (Participatietraject) , Treecompany (online participatief platform)

☐ **Kasteel van Elewijt**

- Publieke Partners: Gemeente Zemst, agentschap Onroerend Erfgoed, agentschap Natuur & Bos, Rubenshuis, PMV, Flanders Special Venues, VMM, Facilitair Bedrijf
- Private Partners: Team Rubens bestaande uit: Erfgoedstudio, Team Van Meer, Bailleul

b)

☐ **Kasteel van Leut**

In de eerste helft van 2022 ging de focus naar de opstart van het herbestemmingsonderzoek en de invulling van de zomer programmatie. Tijdens de evenementen die lopen op het kasteel in de zomer van 2022 zal een grootschalige publieksbevraging doorgaan rond de toekomstige bestemming van het kasteel.

☐ **Kasteel van Poeke**

- Het participatief toekomsttraject voor Poeke is gestart met de Ontmoetingsdagen eind november 2021. Doelgroep waren alle belangstellenden. Uit een bevraging onder de bezoekers kregen we een beeld van de ziel van de plek en wat het publiek belangrijke troeven vindt.
- Toerisme Vlaanderen betreft de beheerscommissie van het kasteel van Poeke bij het herbestemmingstraject. De leden van deze commissie (gemeente Aalter, ANB, OE, Natuurpunt, Toerisme Vlaanderen, Regionaal Landschap Meetjesland) en enkele vrijwilligers begeleiden al bijna 20 jaar de uitvoering van het beheersplan voor het domein. Op 22 februari gaf Toerisme Vlaanderen een stand van zaken.
- Op 24 februari vond de startvergadering van de regiekamer plaats met o.a. een toelichting over het participatief toekomsttraject en de fasering van het project.
- Van 22 tot 27 april organiseerde Toerisme Vlaanderen de Ideeënweek voor het kasteel van Poeke. Bezoekers konden via een bevraging aangeven welke toekomstige functies zij passend zouden vinden en eigen ideeën voorstellen.
- Op 5 mei vergaderde de Regiekamer over o.a het bouwhistorisch onderzoek en de eerste resultaten van de Ideeënweek.
- Op 7 mei hielden gemeente Aalter en Toerisme Vlaanderen samen de feestelijke opening van de nieuwe ontmoetingsruimte op de hoevesite van het domein.

- Op 27 juni start van de restauratie van de buitenschil van het koetshuis en de moestuinmuur.
- Op 30 juni hield Toerisme Vlaanderen een brainstorm met toerisme-experts om bijkomende ideeën voor de herbestemming vanuit het perspectief van de bezoeker en de (toeristische) ondernemer te verzamelen.

□ **Kasteel van Elewijt**

Het herbestemmingsonderzoek dat in 2020 aanving werd in maart 2022 opgeleverd. Naast een diepgaand bouwhistorisch onderzoek werd met de Zemstenaar in een participatief traject het potentieel van de site tot uiting komen. De mogelijkheden voor de site werden vastgelegd aan de hand van 3 verhaallijnen, waarin Rubens telkens een belangrijke rol speelde.

Uiteindelijk werden 2 scenario's geselecteerd en voorgesteld aan de stakeholders, de Zemstenaar en ondernemers in een succesvol open deur weekeinde van 20 maart. Het Rubenskasteel mocht meer dan 4000 bezoekers verwelkomen.

c)

□ **Kasteel van Leut:**

Vlaamse Landmaatschappij.

De Vlaamse Landmaatschappij is reeds geruime tijd bezig met de opmaak van een Land Inrichtingsplan (LIP) voor het kasteeldomein en wijdere omgeving. In en rond de Maasdorpen Meeswijk, Leut en Vucht krijgt de kwaliteit van de omgeving een flinke duw in de rug. De dorpskernen krijgen er hun typische karakter terug door herinrichting met bijzondere aandacht voor ontharding (opbreken van verharding van de ondergrond) en vergroening. Dit soort inrichting wordt 'rewilding' genoemd. De relatie tussen de dorpen onderling, maar ook met het landschap ertussen en de Maas, wordt versterkt door verbindingen voor fietsers, wandelaars ...

□ **Kasteel van Poeke**

- De leden van de beheerscommissie (o.a. Onroerend Erfgoed en ANB) volgen het beheer van het domein actief op.
- De consultants van Agentschap Onroerend Erfgoed adviseerden over het eerste restauratiedossier: buitenschil koetshuis en moestuinmuur.
- VMM en het Bakkensecretariaat Gentse Kanalen organiseren samen met Toerisme Vlaanderen een eerste overleg over de waterhuishouding van het kasteeldomein (met o.a. provincies Oost- en West Vlaanderen, gemeentes Aalter en Ruiselede, OE, dept Omgeving,...)

□ **Kasteel van Elewijt**

VMM zoekt naar alternatieve oplossingen voor het onderhoud van de vijvers, site bezoek van Agentschap Onroerend Erfgoed, verscheidene vergaderingen in situ van Agentschap Natuur en Bos voor het onderhoud en een termijnplan voor de tuinen van het Rubenskasteel

d)

□ **Kasteel van Leut:**

Op 2 juli opent in het kasteel van Leut een gratis expo. Deze expo vormt meteen de eerste stap richting een nieuwe toekomst van dit prachtige stuk erfgoed. Je maakt er kennis met de fascinerende familie Vilain XIII en nadien de transformatie van het kasteel tot ziekenhuis. Je bekijkt het kasteeldomein vandaag door de lens van Titus Simoens en bouwt tot slot zelf mee aan de toekomst van het kasteeldomein.

Na de zomer worden de opgedane ervaringen en insteken geanalyseerd en worden er verschillende herbestemmingsscenario's uitgewerkt. Na de zomer worden alle ideeën verzameld en worden er langsheen een cocreatief traject verschillende scenario's uitgewerkt en verfijnd. We concretiseren de verschillende scenario's aan de hand van toeristische experimenten die we dan in de zomer van 23 laten plaatsvinden. Dan volgt een nieuwe evaluatie en dit resulteert in de opmaak van de finale herbestemming.

☐ **Kasteel van Poeke**

- In september komt er een specifieke workshop met families over het aspect familievriendelijkheid in de herbestemming
- Eind september – begin oktober houdt Toerisme Vlaanderen 1 of meer workshops om met de ideeën die het best voldoen aan de voorwaarden voor de herbestemming tot mogelijke scenario's te komen voor de toekomstige invulling.
- Tegen het einde van het jaar presenteert het bureau Erfgoed en Visie in plekkenplannen drie mogelijke scenario's voor de toekomstige invulling van het Kasteel van Poeke (domein en gebouwen)
- Gunning van het ontwerp van de omgevingsaanleg van de hoevesite aan een ontwerpbureau. Het plan van eisen is opgesteld in overleg met de beheerscommissie.
- Onderzoek van de beheers- en exploitatiekosten in functie van de herbestemming en de ambitie om het Kasteel van Poeke zelfbedruipend te laten functioneren.

Toerisme Vlaanderen onderzoekt intussen de mogelijkheden en de markt om alvast te experimenteren met toeristische beleving via tijdelijke invullingen van het koetshuis (vanaf zomer 2023) en het kasteel.

☐ **Kasteel van Elewijt**

Toerisme Vlaanderen is begonnen aan de toetsing van de scenario's van het herbestemmingstraject aan de werkelijke interesse van de ondernemers: Ondernemers in de Horeca, microbrouwerijen met taproom, lokale kantoren, vergaderzalen.

Het Facilitair bedrijf werkt het bestek af voor de aanbesteding van de definitieve studieopdracht voor een masterplan en het lastenboek voor de werken aan de buitenschil van het kasteel & het Neerhof. Gunning maart 2023.

Een zomerbar opent weldra de deuren op het Neerhof. Een gezellig initiatief van de lokale gemeenschap.

e)

☐ **Kasteel Leut**

Het participatief toekomsttraject is nog niet ver genoeg gevorderd om hierover uitspraken te kunnen doen.

☐ **Kasteel van Poeke**

Het participatief toekomsttraject is nog niet ver genoeg gevorderd om hierover uitspraken te kunnen doen.

☐ **Kasteel van Elewijt**

Gesprekken met ondernemers zijn aan de gang, maar nog niet ver genoeg gevorderd om samenwerkingsformules concreet te bespreken.

6. De verschillende kasteeldomeinen uit de hefboomprojecten zijn waardevolle domeinen met een goede toeristische ontsluiting. We zien hen dan ook als belangrijke spelers om Vlaamse kastelen op de internationale kaart te zetten. Het is echter nog te vroeg om uitspraken te doen over welke concrete rol zij zullen opnemen in het netwerk. Toerisme Vlaanderen engageert zich wel om deze kastelen te promoten.